

MUO 70 godina sustavne konzervatorsko-restauratorske djelatnosti

TAJNE SKRIVENE NA UMJETNINAMA

Magdalena naknadno odjevena, crnokosa Gospa postala plavuša, a znak Mercedesesa na turskom maču

piše Patricia Kiš

Jedna vrsta pigmenta crne dobiva se od pougljenjenih mljevenih koštica badema i breskve, izmet muhe stvara velika oštećenja na umjetninama na papiru, jednom je prilikom restauracije jatagana, povijesnog turskog mača, iz Sinja, u njegovim koranicama pronađen naknadno ugrađeni dio pločice s brojem šasije vozila Mercedes, neki od francuskih izraza nijansi boja za tekstil u 18. stoljeću glasili su: potisnuti uzdah, živahna pastirica, bedro nimfe u pokretu, kicoška utroba, pariška ulična prljavština...

Ovo su neki od "štitkeca" koji se mogu pročitati na izložbi "Tajni život baštine" kojom Hrvatski restauratorski zavod slaveći sedamdeset godina institucionalnog djelovanja želi publici približiti svoju djelatnost, a otvara se večeras u Muzeju za umjetnost i obrt.

RAD U DOBROJ VJERI Godine 1948. osnovan je Zavod koji je prvo bio dijelom JAZU, kasnije se osamostaljuje. Kako kaže ravnateljica Hrvatskog restauratorskog zavoda Tajana Pleše: "Ljudima i dalje nije do kraja razumljiv posao kojim se bavimo i zato smo našu djelatnost, na arheološkoj, nepokretnoj i pokretnoj baštini, na slikama, skulpturama, spomenicima i sl., odlučili pokazati u javnosti, kroz rječnik razumljiv svima. Ima nas u Zavodu tri stotine i djelujemo u čitavoj Hrvatskoj, podružnice imamo u Osijeku, Vodnjanu, Rijeci, Ludbregu, Zadru, Splitu, Dubrovniku, uskoro i Šibeniku... A na samom početku izložbe razjasnili smo razliku između konzerviranja i restauriranja, koja najčešće buni one koji nisu u našoj struci".

Među tisućama konzerviranih i restauriranih kulturnih dobara ističu, među ostalim, dobra upisana na UNESCO-ovu listu kao što su Dioklecijanova palača, stećci, šibenska tvrđava sv. Nikole, čipka, odore i oružje sinjskih alkara, potom rad na nalazima izničke keramike iz podmorja Mljeta. Pojedinačno, obnavljali su djela Tiziana, Tintoretta, Bukovca, Duknovića, Dalmatinca, pa kip Apoksiomena za što su dobili niz nagrada...

Nedavno smo pisali i o obnovljenom radu Carla Maratte, "Papa Lav I. Veliki i Atila", kopiji po Rafaelovim Stanzama, na kojemu je godinama trajala restauracija. Kako kaže Tajana Pleše: "Kopija po Rafaelu impresivna je po dimenzijama. No, svako je kulturno dobro specifično, što nastojimo objasniti kroz izložbu". Tajana Pleše ne želi

Tajana Pleše, ravnateljica Hrvatskog restauratorskog zavoda: "Ljudima i dalje nije do kraja razumljiv posao kojim se bavimo i zato smo našu djelatnost odlučili pokazati u javnosti kroz rječnik razumljiv svima"

slike, onako warholovski, kako bi se vidjelo kakvi se sve slojevi nalaze ispod završne slike kakvu gledamo danas."

BOJA IZ 1859. Radom na Tizianovoj slici iz dominikanskog samostana u Dubrovniku, analizom mikropresjeka i XRF analizom, uspjeli su rekonstruirati kakve su bile boje prije restauracije u 19. stoljeću. Na primjeru stropnog medaljona s anđelima iz kurije Kurija Adamović-Hellenbach-Mikšić u Svetom Ivanu Zelini otkrili su da ima kromoksid zelenu boju koja je patentirana tek 1859...

Niz je sličnih primjera. Donosimo neke od najzanimljivijih. 5

kritizirati rad kolega na prijašnjim obnovama: "Da, bilo je svega, od obnove spomenika cementom pa nadalje. No, i oni su radili u dobroj vjeri. Danas, naravno, koristimo najnovije metode, no ako smo išta naučili iz pokušaja naših prethodnika, to je da sa svim trendovima treba laganije krenuti, dati im šansu, raditi monitoring nekoliko godina, i onda donijeti zaključak. Povijesna restauriranja nisu nužno loša, treba ih poštivati kao tragove vremena, kaže naša sugovornica i nastavlja: "Važno je shvatiti genezu pojedinog rada, ne mora nužno značiti da je goričica faza kvalitativnija od prethodne". Jedan od primjera koji dominira izložbom po dimenzijama prikaz je Autoportreta Miroslava Kraljevića sa psom iz Moderne galerije, koji je, pokazala su istraživanja, preslikao stariju sliku: "Prizor smo pokazali u četiri

Bogorodica "na frizuri" u 19. st

Neri di Bicci, Bogorodica s Djetetom i dva anđela, druga polovica 15. stoljeća

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU, Zagreb

Prilagodbe ukusu i zahtjevima antikvarnog tržišta 19. stoljeća bile su na ovoj slici poticaj promjenama frizure i odjeće; takve opsežne intervencije stručnjaci su okarakterizirali kao "falsificiranje restauriranjem", što je, navode, "bila česta praksa onodobnih slikar-restauratora". Bogorodica je, naime, na ovoj slici restauracijama kroz povijest postala plavuša, izvorno je imala tamnu kosu.

Mariji Magdaleni naslikana je odjeća u 19. stoljeću zbog čudoređa

Pietro Negri, Sv. Marija Magdalena, druga polovica 17. stoljeća

Župna crkva sv. Jurja i sv. Eufemije, Rovinj

U restauratorskoj praksi često se nailazi na promjene izvorne likovne forme slikarskih djela: od prilagodbe novom sadržaju i namjeni do usklađivanja s novim stilom i ukusom vremena.

U slučaju ove slike, sveta pokajnica u molitvi bila je, u skladu s ikonografijom 17. stoljeća, prikazana gotovo naga, s plaštem prebačenim tek preko nogu, dok je čudoređe kasnog 18. i 19. stoljeća bilo poticaj za naknadno "odijevanje" svete.

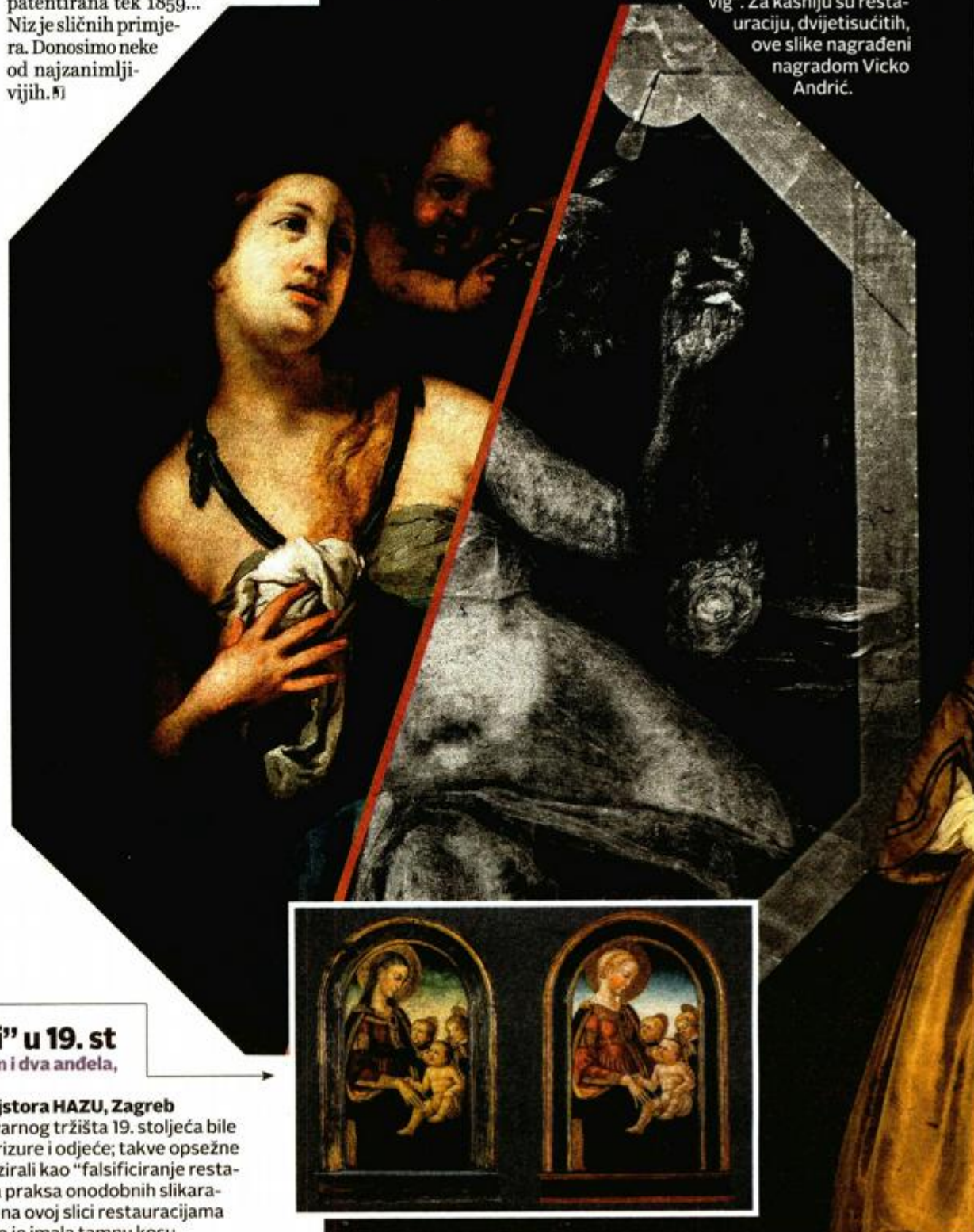
Velika oštećenja nakon višegodišnjeg sakrivanja slike u grobnici

Bartolomeo Vivarini, Bogorodica s Djetetom i svecima, 1475.

Župna crkva svetog Antuna opata, Veli Lošinj

Kako se navodi na izložbi, uzbudljiva je povijest ove slike započela zatvaranjem kartuzijanske opatije nedaleko od Padove i iz zbirke venecijanskog kolekcionara slika je 1838. stigla u Veli Lošinj. U 20. stoljeću provodi se niz restauratorskih radova. Sakrivanje slike u grobnici župne crkve tijekom Drugog svjetskog rata prouzročilo je dramatična oštećenja, prema opisima iz 1948. godine slika je bila u užasnom stanju, s trakama papira koje je na oštećenja dao zalijepiti župnik; iste godine počeli su hitni restauratorski radovi koji su, u

"tadašnjim uvjetima bili pravi podvig". Za kasniju su restauraciju, dvijetisućitih, ove slike nagrađeni nagradom Vicko Andrić.

Jedini prsluk s Titanika sačuvan u Europi

Prsluk za spašavanje s parobroda Titanic, Southampton 1912.

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja Rijeka

Prsluk za spašavanje s broda Titanic pripadao je pomorcu Josipu Caru iz Rijeke. Car je bio član posade parobroda Carpathia. Spašavajući brodolomce s Titanica sačuvao je i ovaj prsluk. Prsluk je jedan od pet sačuvanih primjerala u svijetu, a jedini u Europi. Car je nakon osnivanja Gradskog muzeja Sušak tridesetih godina 20. stoljeća predao prsluk na čuvanje tom muzeju. Sastoji se od osam malih i četiri velika plutena kvadra, a prebacivao se preko glave i vezao oko struka. Uz izložbu se može pročitati kako su radovi na ovom prsluku bili izuzetno zahtjevni.

Uklanjanje tjelesnih taloga restauracijom

Posmrtno ruho, 19. stoljeće

Požega, katedrala sv. Terezije Avilske, kripti

Ana Filić, žena uglednog Požežanina Emerika Filića, pokopana je u dvodijelnom kompletu (kaputić i suknja) bakrenosmede sjajne svile, sredinom 19. stoljeća u modi su bile ovakve haljine vrlo širokih suknji, čiji se volumen dobivao nošenjem krinoline od metalnih obruča. Posmrtno ruho imalo je specifična oštećenja, a njihovo saniranje obuhvaćalo je, među ostalim, i dezinfekciju te uklanjanje tjelesnih taloga. Kon-

zervatorsko-restauratorski radovi dobili su nagradu Vicko Andrić.

